

Vesihuoltolain muutos: kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa
Lausuntokierros 9.1.2025–6.2.2025
LUONNOS 8.1.2025

Sisällys

Pykäläluonnos: <i>Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa</i>	2
Säännöskohtaiset perustelut.....	2
Taustaa: nykytila ja sen arviointi.....	5
<i>Kansainvälinen investointioikeus</i>	5
<i>Vesihuollon perus- ja ihmisoikeuslottuvuudet</i>	5
<i>Vesihuollon nykytila</i>	6
Suhde perustuslakiin ja säätämisympäristö.....	8
<i>Omaisuuksien suoja</i>	8
<i>Elinkeinovapaus</i>	9
<i>Kunnallinen itsehallinto</i>	10
Vaikutukset kuntatalouteen	12

Pykäläluonnos

4 c §

Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa

Kunta ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa omistustaan vesihuoltolaitoksesta, tukkuvesihuoltolaitoksesta tai vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Kunnan omistuksessa tai kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuutta muulle kuin kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu laitos saa ottaa käyttöön vain omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta.

Tämän lain voimaantulon jälkeen saa perustaa vain kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia ja tukkuvesihuoltolaitoksia sekä asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

Säännöskohtaiset perustelut

4 c §. *Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin, että kunta ei saisi jatkossa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen tai vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvaa omistustaan. Vastaavasti kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saisi myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan eikä ottaa käyttöön muuta kuin omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta.

Ehdotetulla pykälällä toimeenpantaisiin eduskunnan Vesi on meidän -päätöstä (EK 26/2021 vp - KAA 2/2020 vp) kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisestä kuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Pykälä olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että kunta ei voisi jatkossa luovuttaa yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittistä vesihuoltoinfrastruktuuria yksityiselle omistajalle. Kunnalle säädettävällä myyntikiellolla varmistettaisiin, että vesihuolto, joka on luonnollinen monopoli, ei siirry yksityiseen omistukseen. Vesihuolto on välttämättömyyspalvelu, johon liittyvät ihmis- ja perusoi-keuslottuvuudet puoltavat vesihuollon säilyttämistä julkisessa omistuksessa. Vesihuollon siirtyminen yksityiseen omistukseen on kansainvälisesti johtanut muun muassa veden hinnan nousuun, palvelutason heikentymiseen sekä vesihuollon kielteisten ympäristövaikutusten kasvamiseen. Lisäksi on olemassa kansainvälisiä esimerkkejä valtion häviöön johtaneista valtioiden ja ulkomaisten sijoittajien välisistä kansainvälisen investoijan investointisuojaan nojalla nostetuista välimiesmenettelyistä tilanteissa, joissa valtio on pyrkinyt tiukentamaan vesihuoltoon liittyvää sääntelyä (mm. Vivendi v. Argentina). Myös nämä ulkomaisen sijoittajan investointisuojaan liittyvät riskit puoltavat vesihuollon säilyttämistä kunnan omistuksessa.

Osa vesihuoltolaitoksista toimii osana kuntaorganisaatiota tai monialayhtiötä. Voimassa oleva vesihuoltolaki lähtee kuitenkin siitä, että vesihuolto tulee kunnan tai yrityksen kirjanpidossa eriyttää muista toiminnoista (20 §). Näin ollen vesihuoltolaitos ja vesihuolto-omaisuus voidaan hahmottaa kunnasta erillisenä omaisuuseränä riippumatta siitä, miten vesihuoltolaitoksen toiminta on käytännössä järjestetty. Pykälän lähtökohtana olisi, että kunnan vesihuoltoon kohdistuva omistus kohdistuu pääsääntöisesti vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokseen, kun taas laitoksen omistus kohdistuu laitoksen käyttämään vesihuolto-omaisuuteen. Koska vesihuoltokenttä on moninainen, edellä kuvattuun omistuksen kohdentumiseen on olemassa tiettyjä poikkeuksia, jotka huomioitaisiin pykälässä.

Kunnille säädettävä myyntikielto merkitsee rajoitusta kunnan perustuslain 121 §:ssä turvattuun itsehallintoon. Kiellon säätämiseksi on olemassa edellä mainitut vahvat perusteet, joilla voidaan perustella kunnallisen

itsehallinnon rajoitusta. Asiaan liittyviä perusoikeusnäkökohtia on arvioitu tarkemmin tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa. Kiellon kuntataloudellisia vaikutuksia on arvioitu tämän esityksen vaikutustenarviointiosiossa. Vaikka myyntikielto estäisi kuntaa luopumasta vesihuoltoon kohdistuvasta omistuksestaan, voidaan kokoavasti todeta, että kiellolla ei ole pitkällä aikavälillä kunnan talouden kannalta kielteisiä vaikutuksia. Vesihuoltolain maksuja koskevan kustannusvastaavuuden periaatteen mukaan asiakkaalta kerättävillä maksuilla tulee voida kattaa vesihuollosta aiheutuvat kustannukset, joten vesihuollon omistus ei aiheuta kunnalle kustannuksia. Lisäksi kunnan on mahdollista saada omistuksessaan olevalta vesihuoltolaitokselta kohtuullista tuottoa pääomalleen (18 §). Vesihuollolle ominaista on, että kuluttajien vedenkäyttö on vakaata taloustilanteesta riippumatta. Vesihuoltolaitoksen omistaminen on pitkällä aikavälillä kunnalle kannattavaa. Mahdollisuus periä kohtuullista tuottoa pääomalle tuo kunnalle ennakoitavaa, säännöllistä ja varmaa tuloa.

Ehdotetun 1 momentin mukaisesti kunta ei saisi myydä tai muutoin luovuttaa vesihuoltolaitoksessa, tukkuvesihuoltolaitoksessa tai vesihuolto-omaisuudessa olevaa omistustaan muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistamalle laitokselle. Pykälän 1 momentti asettaisi siten kunnalle velvoitteen säilyttää olemassa oleva kunnan omistus vesihuoltolaitoksessa ja tukkuvesihuoltolaitoksessa. Näin ollen kunta ei voisi jatkossa myydä tai muutoin luovuttaa esimerkiksi kunnan taseyksikkönä tai kunnan liikelaitoksena toimivaa vesihuoltolaitosta, mutta ei myöskään esimerkiksi osakeyhtiömuotoisen vesihuoltolaitoksen osakeomistustaan tai osuuskuntamuotoisen vesihuoltolaitoksen osuuttaan. Myyntikielto koskisi myös kuntien omistusta monialayhtiöiden vesihuoltotoiminnoissa. Kielto ei koske kuntien tai kunnan ja kunnan omistaman laitoksen välisiä omistuksen siirtoja. Näiden salliminen katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi esimerkiksi kuntaliitostilanteessa. Näiden omistuksen siirtojen ei arvioida vaarantavan kunnille säädettävän myyntikiellon tavoitteita.

Pykälän 1 momentin edellytys kunnan omistuksen säilyttämisestä vesihuoltolaitoksissa ja tukkuvesihuoltolaitoksissa ei estäisi esimerkiksi kunnan taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämistä, kunhan kunta ei yhtiöittämisen yhteydessä luopuisi laitokseen kohdistuvasta omistuksestaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että kunta ei saisi myydä tai muutoin luovuttaa omistustaan vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle. Vesihuolto-omaisuus määriteltäisiin vesihuoltolain määritelmiä koskevassa 3 §:n 12 kohdassa. Sen mukaan vesihuolto-omaisuudella tarkoitettaisiin vesihuoltolaitoksen käytössä olevaa vesijohto- ja viemäriverkostoa sekä laitoksen käytössä olevia veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita. Kunnan omistamaan vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvalla myyntikiellolla estettäisiin sellaiset tilanteet, joissa vesihuoltolaitostoiminnan kokonaan ulkoistanut kunta voisi luopua omistuksessaan olevasta vesihuoltolaitoksen käyttämästä vesihuolto-omaisuudesta. Vesihuoltokenttä on kirjava, ja on olemassa esimerkkejä ratkaisuihin, joissa kunta on säilyttänyt vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvan omistuksensa, mutta ulkoistanut täysin vesihuollon operoinnin vesihuoltolaitokselle, joka ei ole aikaisemmin toiminut kyseisen kunnan alueella eikä ole kyseisen kunnan omistuksessa oleva laitos. Tarkoituksena on siten estää se, että kunta voisi myydä omistamaansa vesihuoltolaitoksen käyttämää vesihuolto-omaisuutta tilanteissa, joissa omaisuutta operoi muu toimija.

Momentin sääntely ei vaikuttaisi sellaisiin vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin, joissa ei ole ennen lain voimaan tuloa ollut kunnan omistusta. Näiden toimijoiden omaisuudenmyyntitilannetta koskisi kuitenkin 4 d §:ssä kunnalle säädettäväksi ehdotettu etuosto-oikeus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle ja tukkuvesihuoltolaitokselle kielto myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan. Jatkossa kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saisi luovuttaa käyttämänsä vesihuolto-omaisuutta kuin toiselle kunnan omistuksessa olevalle laitokselle tai kunnalle.

Kunnan omistuksessa olevalla vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka on kokonaan kunnan tai kuntien omistuksessa. Näin ollen kunnan omistuksessa oleva laitos voi olla kunnan taseyksikkö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos. Tällaisten laitosten osalta voidaan katsoa, että jo organisaatiomuoto takaa kunnan tai kuntien omistuksen. Kunnan omistuksessa oleva laitos voisi näiden edellä kuvattujen kunnallisten organisaatiomuotojen lisäksi olla muu yhteisö, jonka kunta yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa omistaa kokonaan. Näin ollen esimerkiksi kunnan tai kuntien yhdessä kokonaan omistama osakeyhtiömuotoinen vesihuoltolaitos olisi momentissa tarkoitettu kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos. Kunnan omistus voisi toteutua yhden kunnan omistuksella, mutta myös useamman kunnan yhteisomistuksella.

Kielto luopua vesihuolto-omaisuudesta koskisi paitsi kunnan omistuksessa olevia vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksia myös kunnan määräysvallassa olevia vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksia. Vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos olisi kunnan määräysvallassa silloin, kun kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta vesihuoltolaitokseen. Kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä, kun sillä on 1) enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muihin sopimukseen; 2) kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö; tai 3) kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä. Kunnan määräysvallan toteutumista arvioidaan tarkastelemalla kunnan tai kuntien yhdessä käyttämää määräysvaltaa.

Vesihuolto-omaisuuden myyntikielto ei kuitenkaan koskisi vesihuoltokäytöstä poistuvaa tai poistettua omaisuutta. Tällaisesta omaisuudesta vesihuoltolaitos voisi luopua vapaasti. Ehdotetulla 2 momentin vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvalla sääntelyllä ei myöskään puututtaisi ennen lain voimaan tuloa vallinneeseen tilanteeseen. Näin ollen sellainen kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan laitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus, joka lain voimaantullessa on yksityisessä omistuksessa, voisi säilyä jatkossakin yksityisessä omistuksessa, eikä laki asettaisi esteitä sen käytölle lain voimaantulon jälkeen. Tällaisen omistuksen myyntitilanteita koskisi kuitenkin kunnan etuusto-oikeus (4 d §).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva laitoksen uuden vesihuolto-omaisuuden tulisi olla laitoksen omistuksessa. Kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei siis saisi jatkossa ottaa käyttöön sellaista uutta vesihuolto-omaisuutta, joka ei ole laitoksen omistuksessa. Tällä vahvistettaisiin vesihuollon julkisomisteisuuden säilymistä jatkossakin ja estettäisiin tilanteet, joissa yksityinen omistus tulee vesihuoltokentälle esimerkiksi uudelle asuinalueelle rakennetun yksityisomisteisen vesihuoltoinfrastruktuurin kautta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että lain voimaan tulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen tulisi olla kunnan omistuksessa. Lisäksi lain voimaan tulon jälkeen olisi edelleen mahdollista perustaa asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Uuden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen sekä asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisajankohta määrittäisi sen perusteella, milloin yhteisö on kirjattu yritys- ja yhteisötietojärjestelmään.

Vesihuollon julkisomistuksen säilyttämisen näkökulmasta on tarpeen varmistaa, ettei jatkossa voisi perustaa sellaisia laitoksia, jotka ovat yksityisessä omistuksessa. Tällaisen sääntelyn tarvetta puoltaa veden välttämättömyyspalveluluonne, vesihuoltoon liittyvät huoltovarmuus- ja turvallisuusnäkökohdat sekä tarve ehkäistä ulkomaisten sijoittajien tulo vesihuoltosektorille. Vesi on meidän -kansalaisaloitteesta annetussa maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 11/2020 vp) todetaan, että asiakkaiden omistamien osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten malli on turvattu jatkossakin. Kuntaomisteisten laitosten lisäksi jatkossakin olisi

pykälän 4 momentin mukaisesti mahdollista perustaa asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Osuuskunta-muotoisen toiminnan lähtökohtana on osuuskuntalain (421/2013) 1 luvun 7 §:ssä säädetyn mukaisesti sen jäsenten yhdenvertaisuus siten, että kaikilla osuuskunnan jäsenillä on yhtäläiset oikeudet. Asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta määriteltäisiin vesihuoltolain 3 §:n 8 kohdassa. Asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitettaisiin osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä.

Ehdotetulla 4 momentilla ei puututtaisi ennen lain voimaan tuloa pääosin tai kokonaan yksityisessä omistuksessa toimineiden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitosten toimintaan. Sen sijaan lain voimaan tulon jälkeen ei olisi enää mahdollista perustaa yksityisessä omistuksessa olevia laitoksia lukuun ottamatta asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Säännös ei estäisi sellaisen tukkuvesihuoltolaitoksen perustamista, jonka omistaa asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

Taustaa: nykytila ja sen arviointi

Kansainvälinen investointioikeus

Suomi on solminut kymmeniä investointisuoja-sopimuksia, joissa se on sitoutunut kuinkin sopimuksen määräysten mukaisesti sopimuskumppanin sijoittajia koskeviin kohtelustandardeihin. Tällaisia määräyksiä ovat tyypillisesti i) syrjinnän kieltäminen tai kansallisen kohtelun vaatimus; ii) reilun ja tasapuolisen kohtelun vaatimus; iii) investointien vakaa suoja ja turvallisuus; iv) rajoitukset pakkolunastusoikeuteen; ja v) varojen vapaa siirrettävyys. On myös tavanomaista, että sopimukseen on otettu sijoittajan ja kohdevaltion välistä riidanratkaisua koskevia lausekkeita. Sopimusmääräykset sitovat sopimusvaltioita ja näin ollen lähtökohtaisesti myös julkishallinnon eri tasoja.

Voimassa oleva vesihuoltolaki ei aseta rajoitteita vesihuoltolaitosten omistuspohjalle. Vesihuoltokenttä on moninainen, ja on mahdollista, että vesihuoltosektorilla on nykyisin sellaista ulkomaista omistajuutta, jota investointisuoja koskee. Vesi on meidän -sääntelyehdotuksella ei pyritä vaikuttamaan näiden mahdollisten nykyisten yksityisten ulkomaisten omistajien asemaan takautuvasti. Sen sijaan Vesi on meidän -sääntelyehdotuksella on tarkoitus estää se, että vesihuoltosektorille voisi jatkossa tulla ulkomaista yksityisomistusta, joka nauttii investointisuoja.

Vesihuollon perus- ja ihmisoikeuslottuvuudet

Vesi ja sanitaatio on kansainvälisesti turvattu ihmisoikeus. Tämä perustuu muun muassa YK:n vuoden 2010 päätöslauselmaan, jossa vesi julistettiin ihmisoikeudeksi sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen (SopS 6/1976) 11 ja 12 artiklaan, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 6 artiklaan, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteeseen 20 ja Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmaan. Suomen perusoikeusjärjestelmässä vesihuollon perusoikeuslottuvuudet syntyvät ennen kaikkea perustuslain 19 §:n 1 momentin (oikeus sosiaaliturvaan) ja 7 §:n 1 momentin (oikeus elämään) muodostamaan kokonaisuuden kautta, mutta myös 6 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate, 18 §:n mukainen elinkeinonvapaus ja 20 §:n ympäristöperusoikeus ovat merkityksellisiä.

Perustuslain 22 § edellyttää julkiselta vallalta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamista. Perustuslaissa julkisen vallan käsite kattaa valtion lisäksi myös kunnat. Vesihuollossa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen kannalta merkittävintä on kunnan järjestämisvastuu: kunta vastaa viime kädessä riittävien keskitettyjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta ja määrittää yksilöiden talousveden ja viemäroinnin saannin

toteutumista toiminta-aluepäätöksillä. Valtiolle jää kuitenkin viimekätinen vastuu perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta. Tämä varmistetaan vesihuoltolain säännöksillä vesihuollon järjestämisestä, huolehtimisesta ja vesihuollon maksuista. Lisäksi veden välttämättömyysluonteen vuoksi on niin, että tilanteessa, jossa ihmisellä ei ole varaa maksaa vesilaskuja, laskujen maksamiseen voi saada toimeentulotukea (laki toimeentulotuesta (1412/1997) 7 a §, lisäksi tästä esim. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 596/4/99).

Vesihuollon nykytila

Kokonaisuutena Suomen vesihuolto toimii moitteettomasti ja joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vakavilta häiriöiltä on välttytty. Voimassaolevan vesihuoltolain mukaisen vesihuoltolaitoksen määritelmän mukaisia vesihuoltolaitoksia on Suomessa reilu 1 100. Nämä ovat toisin sanoen sellaisia vesihuolto-organisaatioita, joilla on kunnan vahvistama toiminta-alue. Alla olevassa taulukossa on esitetty vesihuoltolaitosten määrät toimintamuodoittain. Lukumääräisesti eniten on osuuskuntia. Ne ovat usein volyymiltaan pieniä, joten asukas- ja vesimäärinä ne eivät edusta suurinta ryhmää. Suomen kokoiseksi maaksi vesihuoltolaitosten lukumäärä on suuri. Suureksi luokiteltavia vesihuoltolaitoksia (yli 1 milj. m³/vuosi) Suomessa on noin 80 kappaletta, keskisuuria laitoksia (100 000–1 milj. m³/vuosi) on noin 280 kappaletta, ja pieniä laitoksia (alle 100 000 m³/vuosi) arvioidaan olevan noin 1460 kappaletta. Laitoksista vain n. 150 on liikevaihdoltaan yli miljoonan euron kokoisia organisaatioita. Laitosten suuri määrä ja pieni koko aiheuttaa haasteita laitosten kyvyille hoitaa tehtäväänsä ammattitaitoisesti ja vaadittuja säännöksiä noudattaen. Toimialalla on tehty ehdotuksia ja suosituksia laitosten yhdistymisille ja yhteistyölle, ja näiden avulla pyritään edistämään vesihuollon rakennemuutosta.

Voimassa oleva vesihuoltolaki ei edellytä, että vesihuoltolaitosten tulee olla kuntien omistuksessa. Laitosten omistuspohja on kuitenkin yleisimmin kunta tai osuuskunnissa vesihuoltopalveluiden käyttäjät. Kuntaomisteisten vesihuoltolaitosten toimintamuodot ovat moninaisia, ja ne voivat olla yhteisömuodoltaan esimerkiksi osakeyhtiöitä, kunnan liikelaitoksia tai kuntayhtymiä. Tarkempi kuvaus vesihuoltolaitosten toimintamuodoista on nähtävissä alla olevassa taulukossa 1 (Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain). Sellaisia osakeyhtiömuotoisia laitoksia, jotka ovat yli 50 prosenttisesti yksityisessä omistuksessa, on alle 20 kappaletta. Nämä ovat pääosin pieniä, muutamaa tuhatta asiakasta palvelevia laitoksia, lukuun ottamatta yhtä teollisuuslaitoksen yhteydessä toimivaa jätevedenkäsittelylaitosta.

Julkisomisteisten ja yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten lisäksi myös jaettu omistus julkisen ja yksityisen tahon kesken on yleistä. Yksityinen omistusosuus on useimmissa tapauksissa muutaman prosentin luokkaa, mutta joissakin jopa yli 90 %. Yksityiset omistajat ovat yleisimmin yksityishenkilöitä, jotka ovat myös laitoksen asiakkaita, paikallisia pankkeja, osuuskauppoja tai muita paikallisia yrityksiä sekä joissakin tapauksissa teollisuuslaitoksia.

Taulukko 1: Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain vuonna 2024

Toimintamuoto	Vesihuoltolaitos	Tukkulaitos	Yhteensä
Alueellinen osakeyhtiö*	4	0	4
Kunnan liikelaitos	43	1	44
Kunnan taseyksikkö	139	0	139
Kuntayhtymä	1	4	6
Osakeyhtiö	149	29	178
Osuuskunta	705	0	705
Avoin yhtiö	41	0	41
Muu	27	0	26
Yhteensä	1 109	34	1 143

* Kahden tai useamman kunnan alueella toimiva osakeyhtiö, jonka toiminta-alue on hyväksytty vähintään kahdessa kunnassa.

Vesihuoltolain piirissä on tällä hetkellä 1 109 vesihuolto-organisaatiota. Talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1352/2015, talousvesiasetus) piirissä olevia talousvettä toimittavia laitoksia on yhteensä 1 073. Näistä laitoksista 842 laitosta on sekä vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia, että talousvesiasetuksen tarkoittamia talousvettä toimittavia laitoksia. Tukkuvesilaitoksia Suomessa on 34 kpl. Valtakunnallisesti yhtenäisen vesihuoltotiedon hallintaa vaikeuttaa lisäksi se, että kaikilla näillä laitoksilla ei ole y-tunnusta, jota on pidetty eri järjestelmissä yhdistävänä tietona.

Heikosti resursoitujen vesihuoltolaitosten suuren määrän on arvioitu olevan suurin yksittäinen syy vesihuoltosektorin haasteisiin. Osalla laitoksista mahdollisuudet järjestää toimintansa pitkäjänteisesti ja ammattitaitoisesti sekä varmistaa henkilö- ja taloudelliset resurssit vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi eivät ole riittävät.

Rakennetun omaisuuden tila ROTI 2023 -raportin mukaan vesihuollon saneerausvelka on kasvanut. Suomen vesilaitosyhdistyksen selvityksen mukaan arvio vesihuollon vuotuisesta kokonaisinvestointitarpeesta vuoteen 2040 asti on 777 milj. €/vuosi. Nykyisin vuotuiset kokonaisinvestoinnit ovat noin 400 milj. €/vuosi, joten kokonaisinvestointitarpeen arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan nykytilanteeseen nähden.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Omaisuuksensuojaja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslain 15 §:n 2 momentissa säädetään, että omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla. Ehdotettua kunnan vesihuoltolaitoksiin kohdistuvan omistuksen säilyttämisvaatimusta (4 c §) sekä kunnan etuosto-oikeutta ja lain voimaantulon jälkeen perustettujen asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien myyntirajoituksia koskevaa sääntelyä (4 d ja e §) on arvioitava omaisuudensuojajaperusoikeutta vasten. Kunnat eivät nauti julkisen vallan lukuun kuuluvina tahoina perustuslain 15 §:ssä turvatusta omaisuudensuojasta (mm. PeVL 41/2017 vp, s.3). Kunnat eivät saa perustuslain 15 §:n mukaista omaisuudensuojajaa edes välillisesti sillä tavoin kuin yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt, kuten osakeyhtiöt, saavat sitä niiden osakkeenomistajina olevien luonnollisten henkilöiden omaisuudensuojajan kautta. Sitä vastoin kuntien omaisuus saa perustuslain suojaa perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon kautta. Ehdotetun sääntelyn kunnalliseen itsehallintoon liittyviä ulottuvuuksia tarkastellaan kunnallinen itsehallinto -otsikon alla. Näin ollen tämän esityksen omaisuudensuojajaan liittyvät kysymykset rajoittuvat ehdotetun sääntelyn vaikutuksiin niihin yksityisiin omistajiin, joita vesihuoltosektorilla nykyisin on.

Ehdotetulla sääntelyllä rajoitettaisiin kuntien omistuksessa ja määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten mahdollisuutta luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan (4 c §). Lisäksi esityksellä rajoitettaisiin näiden kuntien omistuksessa ja määräysvallassa olevien laitosten mahdollisuutta ottaa käyttöön uutta vesihuolto-omaisuutta, joka ei ole niiden omistuksessa. Esityksessä tarkoitettujen kuntien määräysvallassa olevat laitokset eivät ole täysin kunnan omistamia, vaan niissä on kunnan määräysvallan tuovan omistuksen rinnalla myös yksityistä omistusta. Tyypillisesti yksityisomistus koostuu vesihuollon palvelua käyttävien yksityishenkilöiden ja teollisuusyritysten omistuksesta. Vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia ei ole kunnan määräysvallassa olevan vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksen kohdalla mahdollista kohdistaa ainoastaan kuntaomistajaan, vaan rajoitukset kohdistuvat myös yksityisiin vähemmistöomistajiin vesihuoltolaitosomistuksen kautta. Laitoksen käyttämää tai uutena käyttöön otettavaa vesihuolto-omaisuutta ei ole mahdollista eritellä siten, että tietty rajattu osuus siitä olisi yksityisten vähemmistöomistajien omistamaa ja kuntaan kohdistuvien rajoitusten ulkopuolella. Laitoksen vesihuolto-omaisuuden myyntiin kohdistuvaa rajoitetta on siten arvioitava näiden yksityisten kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten vähemmistöomistajien omaisuudensuojajan kautta. Sen sijaan yksityinen vähemmistöomistus kunnan määräysvallassa olevasta vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksesta voitaisiin jatkossakin myydä eteenpäin sääntelyn sitä rajoittamatta. Näitä tilanteita koskisi kunnan etuosto-oikeus, jonka omaisuudensuojajaan liittyviä näkökohtia arvioidaan jäljempänä.

Perustuslakivaliokunta on energian- ja tiedonsiirtoverkkoja koskevassa ratkaisukäytännössään todennut, että omaisuuden erityisluonne puoltaa omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia ja on pitänyt niitä perustuslain mukaisena, kun ne perustuvat lain täsmällisiin säännöksiin ja ovat omistajan kannalta kohtuullisia (esim. PeVL 1/1996 vp, 4 ja 34/2000 vp, 32/2004 vp, 45/2005 vp ja 10/2007 vp). Lisäksi perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinotoiminnan sääntelyä luonnolliseen monopoliin perustuvassa markkinatilanteessa lähtökohtaisesti tarpeellisenä ja hyväksyttävänä (esim. PeVL 4/2000 vp ja PeVL 36/2004 vp). Perustuslakivaliokunta on antanut sääntelyn riittävän täsmällisyyden arvioinnissa painoarvoa sille, että sääntely kohdistuu ensi sijassa liiketoimintaa harjoittavaan yritykseen (esim. PeVL 2/2004 vp).

Myös vesihuoltolaitokset, tukkuvesihuoltolaitokset ja niiden vesihuolto-omaisuus ovat sellaista omaisuutta, jota voi käyttää vain tiettyyn tarkoitukseen. Vesihuoltolaitokset toimivat luonnollisessa monopoliasemassa alueellaan. Lisäksi vesihuollon välttämättömyyspalveluluonne ja vesihuoltolaitosten lakimääräiset palvelutehtävät puoltavat pidemmälle kohdistuvia omaisuudensuojajarajoituksia kuin sellaisissa asioissa, joilla ei ole välttämättömyyspalveluluonnetta. Ehdotetut vesihuollon kunnallisen omistuksen säilyttämiseen ja kunnan omistuksessa ja määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvat rajoitukset eivät kohdistu suoraan yksityisiin henkilöihin tai yksityisten henkilöiden omaisuuteen. Vesihuoltotoiminnan

erityisluonteen voidaan katsoa puoltavan omaisuuden luovutukseen kohdistuvia rajoituksia. Omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia voidaan pitää kohtuullisina ja ne perustuvat täsmällisiin säännöksiin. Omaisuuteen kohdistuvat myyntirajoitukset eivät koskisi ennen lain voimaantuloa perustettuja kokonaan tai pääosin yksityisomisteisia vesihuoltolaitoksia yhteisömuodosta riippumatta.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukainen suhteellisuusperiaate edellyttää, ettei omaisuuden pakolunastukseen verrattavaan toimenpiteeseen tule ryhtyä, ellei hyväksyttävissä olevaa tavoitetta voida saavuttaa lievemmillä keinoin (PeVL 53/2001). Valmistelun eräänä tavoitteena on julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen julkisessa omistuksessa. Tavoitteen toteuttamiseksi katsotaan tarpeelliseksi säätää paitsi kunnan vesihuoltoon kohdistuvan omistuksen säilyttämisestä, myös lain voimaantulon jälkeen tapahtuvista vesihuolto-omaisuuden tai vesihuoltolaitosten myynnin rajoittamisesta. Ehdotetussa sääntelyratkaisussa lain voimaantulon hetkellä olevat vesihuollon toteuttamisjärjestelyt voivat jatkua entiseen tapaan myös tulevaisuudessa. Lakiehdotus ei puutu taannehtivasti voimassaoleviin omistus- tai sopimussuhteisiin. Ehdotetussa laissa ei aseteta yksityisomistuksessa oleville ennen lain voimaantuloa perustetuille vesihuoltolaitoksille estettä myydä toimintaansa, mutta kunnalla olisi näissä tilanteissa mahdollisuus puuttua kauppaan etuosto-oikeuttaan käyttämällä (4 d §).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut etuosto-oikeussääntelyä omaisuudensuojaperusoikeuden näkökulmasta etuosto-oikeuslain (608/1977) sääntelymuutosten arvioinnin yhteydessä (PeVL 15/2005). Ehdotuksessa omaksuttu kunnan etuosto-oikeutta koskeva sääntelyratkaisu on sisällöllisesti vastaava kuin etuosto-oikeuslaissa (608/1977), johon kunnan yleinen etuosto-oikeus perustuu, joten sen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa voidaan tukeutua perustuslakivaliokunnan etuosto-oikeuslain arvioinnin yhteydessä antamiin tulkintoihin. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan etuosto-oikeuden käyttämisessä on omaisuudensuojan kannalta kyse verrattain vähäisestä puuttumisesta ostajan oikeusasemaan, sillä ostajan näkökulmasta on kyse siitä, että kaupan kohde jää häneltä saamatta. Lisäksi valiokunta on antanut omaisuudensuojan kannalta merkitystä sille, että ostajalle korvataan hänelle aiheutuneet taloudelliset menetykset (PeVL 15/2005 vp, s. 2).

Sopimusvapauden näkökulmasta perustuslakivaliokunta on todennut kunnan etuosto-oikeuden rajoittavan omistajan vapautta päättää siitä, kenelle omaisuutta luovutetaan, mikä kuuluu omistajan määräämisvaltaan. Tätä rajoitusta on kuitenkin valiokunnan tulkinnassa pidetty vähäisenä. Valiokunta on myös pitänyt myyjän varallisuus oikeudellista asemaa turvaavana seikkana sitä, että kunta on sidottu myyjän ja ostajan välillä alun perin sovittuihin kauppaehtoihin. Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tulkinnassaan huomiota kunnan etuosto-oikeuden taustalla olevaan painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Näin ollen kunnan etuosto-oikeuteen perustuva sääntely ei valiokunnan mukaan ollut ongelmallista myöskään myyjän omaisuudensuojan kannalta (PeVL 15/2005 vp, s. 2).

Ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve, joka liittyy vesihuoltotoimintojen julkisomistuksen varmistamiseen. Ehdotetulla etuosto-oikeussääntelyllä varmistettaisiin, että kunta voi puuttua kauppaan tilanteessa, jossa nykyisin yksityisessä omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus olisi siirtymässä toisen yksityisen toimijan haltuun vastoin yleistä etua. Ehdotetun sääntelyn mukaan kunta tulisi etuosto-oikeuttaan käyttämällä kaupan toiseksi osapuoleksi samoilla ehdoilla, kuin alun perin sovittu kaupassa. Näin ollen ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn ei voida katsoa olevan ongelmallista ostajan tai myyjän oikeusaseman tai omaisuudensuojan kannalta.

Elinkeinovapaus

Vesihuoltolakiin ehdotetuilla lain voimaantulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen yhteisömuotoon kohdistuvilla rajoituksilla (4 c §) on liityntä perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista

koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin mahdollista muiden tärkeiden yhteiskunnallisten etujen puoltaessa sitä.

Koska lakiehdotuksessa ehdotetaan, että lain voimaantulon jälkeen perustettavien vesihuoltolaitosten tulisi olla kunnan omistuksessa tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia (4 c §), merkitsee tämä rajoitusta elinkeinovapauteen rajoittamalla mahdollisuutta perustaa yksityisomisteisia, muita kuin asiakasomisteisia osuuskuntamuotoisia, vesihuoltolaitoksia. Ehdotetulla sääntelyllä ei kuitenkaan puututtaisi jo toiminnassa olevien vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiin, lukuun ottamatta yllä omaisuudensuojarajoitusten arvioinnin yhteydessä kuvattua sääntelyä. Elinkeinovapauteen kohdistuvaa rajoitetta ei siis ulotettaisi taannehtivasti jo perustettuihin vesihuoltolaitoksiin, vaan rajoite koskisi vain uusia perustettavia laitoksia. Rajoituksen taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve turvata luonnollisen monopolin muodostavien vesihuoltotoimintojen säilyminen julkisessa omistuksessa. Tämä on tärkeää muun muassa väestön terveyden ja huoltovarmuuden turvaamiseksi. Rajoitus on rajattu koskemaan vain uusia perustettavia laitoksia. Näin ollen ehdotetun elinkeinovapautta rajoittavan sääntelyn ei voida katsoa muodostavan sellaista elinkeinovapauteen kohdistuvaa rajoitetta, josta ei voitaisi säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Kunnallinen itsehallinto

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta itsehallinnosta. Kunnan hallinto perustuu sen asukkaiden itsehallintoon. Perustuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan asukkaiden itsehallinto pohjautuu perustuslakivaliokunnan jo perustuslakia edeltävän hallitusmuodon voimassa ollessa vakiintuneeseen käytäntöön, jonka mukaan perustuslainvoimaisesti suojattu kunnallinen itsehallinto merkitsee kuntalaisille kuuluvaa oikeutta päättää kuntansa hallinnosta ja taloudesta (HE 1/1998 vp, s.175). Tavallisella lailla ei siten voida puuttua itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi (esim. PeVL 17/2021 vp, kpl 38; PeVL 49/2016 vp, s.6; PeVL 46/2010 vp, s.3; PeVL 37/2006 vp, s.5; PeVL 22/2006 vp, s.2 ja PeVL 65/2002 vp, s.2-3).

Ehdotuksen kaltaisesta Vesi on meidän -päätöksen toimeenpanemiseksi esitetystä lainsäädännöstä (4 c §) ei ole olemassa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Kyse on siten perustuslain tulkinnan kannalta uudentyyppisestä tulkintatilanteesta, johon perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytäntö ei suoraan anna vastauksia. Ehdotettua sääntelyä on kuitenkin arvioitava perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön ohjaamana sen osalta, jättääkö se kunnille riittävän taloudellisen ja hallinnollisen liikkumavaran sekä onko kyse siinä määrin uudesta tehtävästä kunnille, että se synnyttää valtiolle rahoitusvastuun.

Kunnallisen itsehallinnon toteutumista tulee arvioida kuntien vesihuoltoon kohdistuvan omistuksen luovutuskiellon osalta (4 c §), jolla estettäisiin kuntia luopumasta vesihuoltolaitoksiin kohdistuvasta omistuksestaan. Kunnallisen itsehallinnon toteutumisen kannalta on tarpeen, että kunnalle jätetään liikkumavaraa ja harkintavaltaa vesihuollon tehtävien toteuttamisessa. Kuntalain näkökulmasta kunnan vesihuollon järjestämistä vastuussa ei ole kysymys kuntalain 8 §:n tarkoitetusta palvelujen järjestämistä vastuusta, vaan 9 §:n tarkoittamasta palvelujen tuottamisesta. Kunnan velvoite säilyttää vesihuolto-omistuksensa ei muuttaisi vesihuoltolain järjestämistä vastuun (vesihuollon järjestämistä velvollisuus) yleisiä lähtökohtia, mutta rajoittaisi kunnan mahdollisuutta päättää siitä, miten järjestämistä vastuun edellyttämät palvelut (vesihuollosta huolehtiminen) toteutetaan. Muutos ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kunnalla olisi jatkossa vastuu myös vesihuollosta huolehtimisesta, vaan kunnalle jäisi edelleen perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kannalta riittävä liikkumavara ja harkintavaltaa vesihuollon järjestämistä vastuunsa toteuttamisessa. Näin varsinkin, kun laissa jätetään riittävä liikkumavara ja harkintavaltaa sen suhteen, millä tavalla kunta vesihuoltoon kohdistuvan omistuksensa järjestää. Kunnan omistama vesihuoltolaitos voisi jatkossakin olla kunnan taseessa, kuntayhtymä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymän liikelaitos, liikelaitoskuntayhtymä tai osakeyhtiö. Lisäksi kunnan järjestämistä vastuu vesihuollosta voitaisiin myös jatkossa toteuttaa perustamalla asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta. Ehdotettu omistuksen säilyttämistä koskeva sääntelyratkaisu ei myöskään esimerkiksi estä nykyisin kunnan taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämistä kunnan niin päättäessä.

Ehdotettu sääntelyratkaisu jättää kunnille liikkumavaraa vesihuoltotehtävien toteuttamiseksi. Ehdotettu sääntelyratkaisu ei edellytä kunnilta sitä, että vesihuoltopalveluja järjestetään virkatyönä, vaan jatkossakin kunta voi halutessaan toimia yksityisoikeudellisen omistajan asemassa ja ohjata vesihuoltolaitoksen toimintaa osallistumatta sen käytännön järjestämiseen. Vesihuollon kustannukset tulee ehdotetun lain mukaisesti kattaa vesihuollosta perittävillä maksuilla kuten nykyisinkin. Kuntien vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin kohdistuvan omistuksen säilyttämisen velvoitteen ei siten katsota vaikuttavan kuntien verotukseen.

Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös ehdotetun sääntelyn tavoitteet. Vesihuolto on yhteiskunnan välttämättömyyspalvelu, johon liittyy terveydensuojelun, yhdyskuntakehityksen ja ympäristönsuojelun näkökulmia. Vesi ja sanitaatio -oikeus on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeus, jonka kansallisessa toteutumisessa vesihuoltolaitokset ovat Suomessa keskeisessä asemassa. Vesihuollon siirtyminen pois julkisesta omistuksesta on kansainvälisesti johtanut muun muassa veden hinnan nousuun, veden saatavuuden heikentymiseen ja vesihuollon haitallisten ympäristövaikutusten lisääntymiseen. Tämän kehityksen välttämiseksi kuntien vesihuoltoon kohdistuvan nykyisen omistuksen säilyttäminen kuntien omistuksessa on tärkeää. Näiden lisäksi vesihuolto on osa kriittistä infrastruktuuria, johon liittyy huoltovarmuuden ja maanpuolustuksen turvallisuusnäkökohtia. Vesihuollossa on myös kyse luonnollisesta monopolista, jossa kilpailun puuttumisen vuoksi voiton tavoittelun ei katsota olevan tarkoituksenmukainen lähtökohta palvelun järjestämiselle. Luonnollisen monopolin siirtymiseen ulkomaiseen yksityisomistukseen liittyy kansainvälisen investoijan investointisuojaan liittyviä näkökohtia, jotka puoltavat vesihuollon omistuksen säilymistä julkisissa käsissä.

Kuntien vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin kohdistuvan nykyisen omistuksen säilyttämiselle on olemassa painavat yhteiskunnalliset perusteet. Sääntelyllä vahvistettaisiin ja turvattaisiin kunnan päättänyt valtaa kunnan järjestämisvastuulla olevaan välttämättömyyspalveluun. Lisäksi sääntely vahvistaisi ja turvaisi myös kuntalaisten vaikutusmahdollisuutta kunnan järjestämään vesihuoltopalveluun. Kunnallinen itsehallinto perustuu ennen kaikkea kuntalaisten itsehallintoon ja kuntalaisten oikeuteen vaikuttaa kunnan asioihin. Kun kunnan omistus vesihuoltoon varmistetaan, tämä turvaa myös kuntalaisten mahdollisuutta vaikuttaa jatkossakin tähän välttämättömyyspalveluun.

Kunnille säädettäväksi ehdotettu etuosto-oikeus (4 d §) antaisi kunnille mahdollisuuden puuttua alueellaan tapahtuvaan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden kauppaan. Tällä varmistettaisiin se, että kunta voisi puuttua nykyisin yksityisessä omistuksessa olevan vesihuollon omaisuuden siirtoihin. Kunnalle säädettävä etuosto-oikeus ei velvoittaisi kuntaa käyttämään oikeuttaan, vaan ainoastaan antaisi kunnalle mahdollisuuden käyttää etuosto-oikeuttaan, jos kunta katsoo sen tarpeelliseksi. Ehdotettu etuosto-oikeutta määrittelevä sääntely jättää kunnalle oikeuden päättää itsenäisesti oikeutensa käyttämisestä, eikä siten muodosta rajoitetta kunnallisen itsehallinnon perusteisiin.

Sääntelyratkaisulla ei puututa olennaisesti kunnallisen itsehallinnon ominaispiirteisiin eikä vaaranneta kunnan oikeutta päättää itsenäisesti taloudestaan ja hallinnostaan.

Perustuslain suojaama kunnallinen itsehallinto sisältää kunnan talouden suojan, joka koskee laajemminkin kunnan oikeutta päättää taloudestaan. Itsehallintonsa nojalla kunta myös päättää järjestämisvastuullaan olevan palvelun tuotantotavan. Kuntien itsehallinnon varmistamiseksi Suomessa noudatetaan niin sanottua rahoitusperiaatetta, eli valtio takaa kunnille riittävät voimavarat antaessaan kunnille tehtäviä. Kuntien tehtäviä koskevissa lainsäädännön muutoshankkeissa tulee tarkastella rahoitusperiaatteen toteutumista.

Perustuslakivaliokunta on kuntien itsehallintoa koskevassa käytännössään korostanut, että kuntien tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoritua velvoitteistaan. Valiokunta on myös katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan (PeVL 15/2020 vp — HE 4/2020 vp). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan rahoitusperiaate tulee

sovellettavaksi myös, jos kunnilla jo oleviin lakisääteisiin tehtäviin kohdistetaan uutta lainsäädäntöä, joka vaikuttaa kunnan edellytyksiin suoriutua näistä uusista velvoitteista.

Rahoitusvastuun syntymistä Vesi on meidän -sääntelyratkaisussa (4 c ja 4 d §) on arvioitava siltä kannalta, onko kyseessä perustuslain 121 §:n 2 momentissa tarkoitettu uusi tehtävä kunnille. Tässä arvioinnissa on otettava huomioon voimassa olevan vesihuoltolain 6 §:n 2 momentti, jossa kunnalle on säädetty vesihuollon järjestämistä vastuu. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön pohjalta sääntelyn muutosta voidaan arvioida siltä pohjalta, onko kyseessä järjestämistä vastuun täsmentäminen vai tehtävän olennainen laajentaminen.

Esitysluonnoksen kunnan nykyisen vesihuoltolaitosomistuksen luovutuskieltoa koskevien velvoitteiden ja rajoitusten ensisijaisena tarkoituksena on turvata kuntien itsenäistä päätäntävällän käyttöä vesihuollossa. Niiden ei siksi voida arvioida sisältönsä tai merkittävyytensä vuoksi heikentävän kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi niiden itsenäisen päätöksenteon. Koska kyse on kuntien jo nykyisin omistaman vesihuollon omistuksen säilyttämisvelvoitteesta, voidaan arvioida, että kunnilla on riittävät voimavarat esitysluonnokseen sisältyvien rajoitteiden noudattamiseen. Tältä osin on otettava huomioon myös vesihuollon maksuja koskeva sääntely, jonka keskeisenä periaatteena on vesihuollosta kerättävien asiakasmaksujen kustannusvastaavuus. Vesihuollon maksujen tulee vesihuoltolain 18 §:n mukaisesti olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Vesihuoltolaitoksiin kohdistuvan kunnan omistuksen luovutuskiellon ei siten voida katsoa aiheuttavan kunnalle uusia kustannuksia.

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksuihin saa sisältyä kohtuullinen tuotto pääomalle. Pitkällä aikavälillä vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden säilyttäminen kunnilla on kunnille taloudellisesti kannattavaa verrattuna laitosten ja omaisuuden myyntiin.

Ottaen huomioon kunnan jo nykyisessä lainsäädännössä voimassa oleva vesihuollon järjestämistä vastuu, voidaan katsoa, että kyseessä ei ole uusi tehtävä kunnille, vaan ainoastaan olemassa olevan tehtävän täsmentäminen. Ehdotettu sääntelyratkaisu edellyttää kuntia pitämään se vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksiin sekä vesihuolto-omaisuuteen kohdistuva omistus omistuksessaan, joka jo sääntelyn voimaantullessa on ollut kunnan omistuksessa. Ehdotettu etuosto-oikeussääntely ei velvoita kuntia käyttämään tätä oikeutta. Vesihuollon kustannukset tulee lainsäädännön perusteella kattaa asiakkailta kerättävillä maksuilla. Lisäksi vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden omistus on kohtuullisen tuoton perimisen mahdollisuuden vuoksi pitkällä aikavälillä kunnille taloudellisesti kannattavampaa kuin niiden myyminen. Huomioiden vesihuollon kustannusvastaavuuden periaate, mahdollisuus periä kohtuullista tuottoa pääomalle sekä se, että ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla ei säädettäisi uudesta tehtävästä kunnille, ehdotettu sääntelyratkaisu ei synnytä valtiolle rahoitusvastuuta.

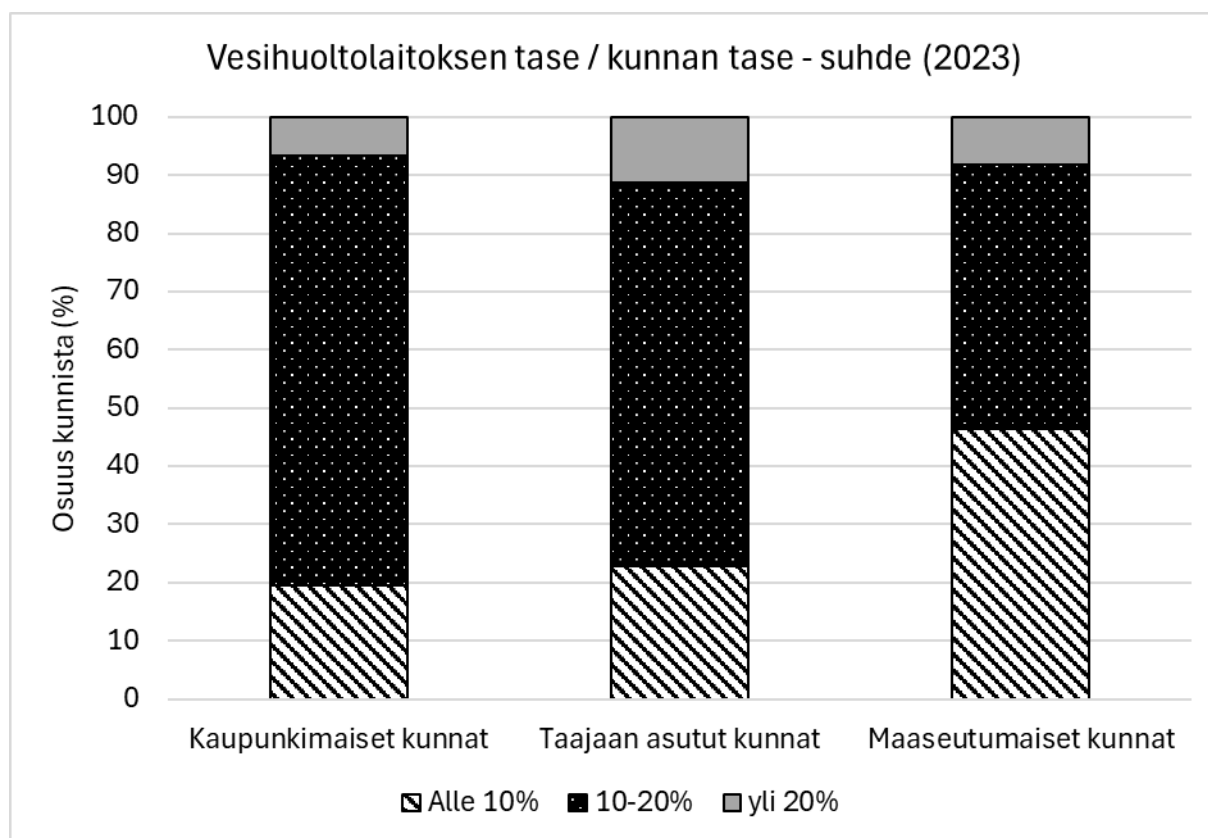
Vaikutukset kuntatalouteen

Vesi on meidän -lainsäädäntöratkaisun kuntataloudellisten vaikutusten arvioimiseksi selvitetiin kuntien ja niiden omistamien vesihuoltolaitosten taloutta. Tutkimusaineistona oli Manner-Suomen kuntien tuloslaskelma- ja tasetiedot, sekä näiden kuntien omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten tuloslaskelma- ja tasetiedot.

Selvitys rajattiin koskemaan kuntia, joissa vesihuoltolaitoksen organisaatiomuoto on liikelaitos, laskennallisesti eriytetty vesilaitos, kunnan muu taseyksikkö tai osakeyhtiö. Tarkastelusta rajattiin pois osuuskuntamuotoiset vesihuoltolaitokset, alueelliset usean kunnan omistamat laitokset sekä tukkuvesihuoltolaitokset. Aineistoon ei myöskään sisällytetty organisaatioita, joissa kunnalla on vähemmistöomistus, eikä kuntia, joissa kunnan keskeiset vesihuoltotoiminnot on jaettu usealle organisaatiolle. Rajauksesta poiketen aineistoon on sisällytetty Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisen ja Turun vesihuoltolaitokset niiden valtakunnallisen merkittävyyden vuoksi. Tietolähteenä käytettiin Valtiokonttorin Tutkihallintoa-palvelua, sekä Orbis-tietokantaa (Bureau van Dijk).

Kunnan omistajuuden säilyttämisen edellyttäminen vesihuoltolaitoksissa 4 c §:n mukaisesti rajoittaisi kunnan mahdollisuuksia päättää, millä tavalla se täyttää lain mukaisen vesihuollon järjestämisvelvollisuuden. Muutos rajoittaisi myös kunnan keinovalikoimaa taloutensa hallinnassa, koska kunnalla ei käytännössä olisi mahdollisuutta myydä vesihuoltolaitosta saadakseen sen arvoa vastaavan kertasuorituksen.

Kuntien omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten tasearvot ovat pääsääntöisesti alle 20 % omistajakunnan taseesta, joten vesihuollon omaisuuserä ei ole suhteessa kunnan koko omaisuuteen erityisen merkittävä (Kuva 1). Maaseutumaisilla kunnilla taseiden suhde on tätä pienempi; 46 %:ssa maaseutumaisista kunnista suhde on alle 10 % ja 47 %:ssa välillä 10–20 %, eli vesihuoltolaitosten osuus maaseutumaisten kuntien taseesta on vähemmän merkityksellinen. Toisaalta ääritapauksia on maaseutumaisissa kunnissa enemmän.

Kuva 1. Vesihuoltolaitosten ja kuntien taseiden suhde kuntatyypeittäin (2023).

Suurimpia eroja kuntien välillä niiden taseisiin aiheuttavat erot kirjanpitotileissä ”sijoitukset” ja ”muut rakennukset kuin asuinrakennukset”. Eri kuntien asukasta kohti laskettu taseen arvo vaihtelee noin 4 000 € ja 25 000 € välillä. Euromääräiseltä tasearvoltaan kunnan omistukseen sidottava osuus on miljoonista satoihin miljooniin euroihin riippuen vesihuoltolaitoksen koosta. Tarkastelussa mukana olleiden vesihuoltolaitosten taseiden yhteenlaskettu summa on 6,7 mrd. euroa.

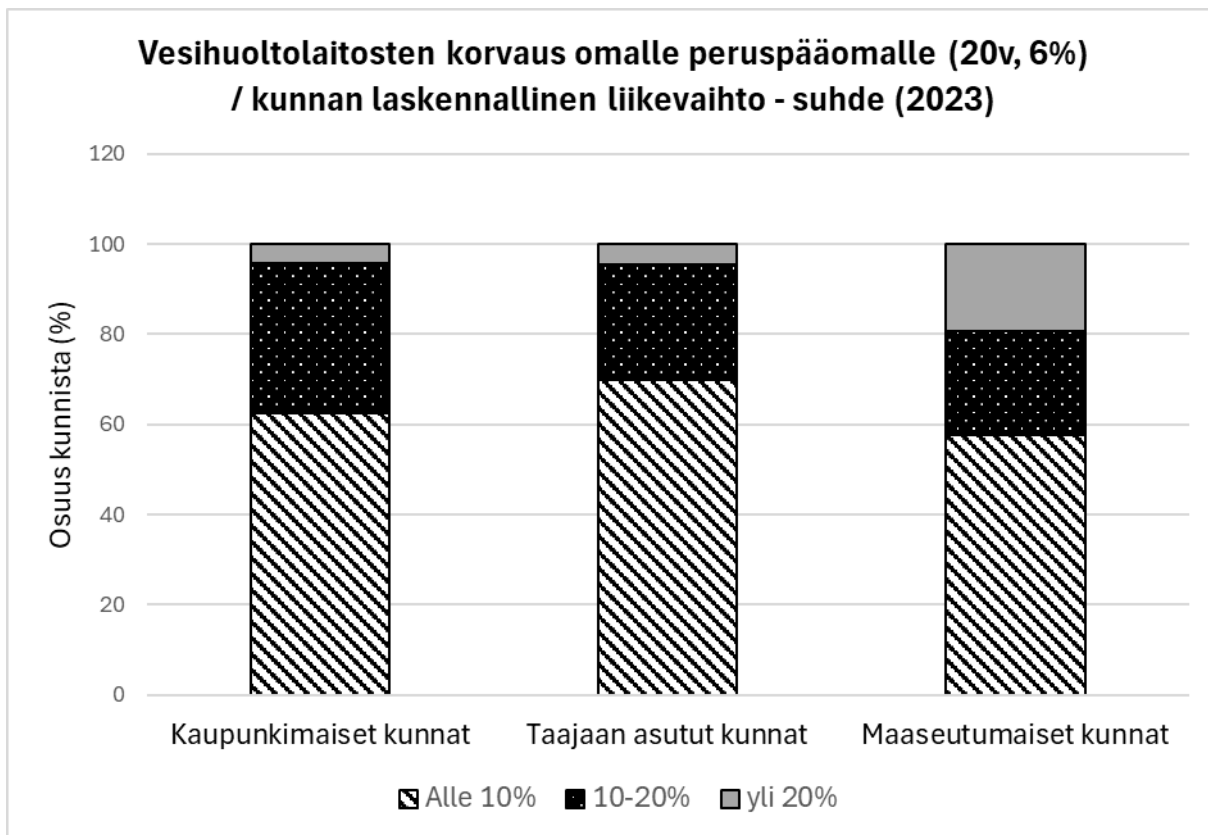
Vastaavasti laitosten liikevaihto suhteessa kunnan talouteen vaihtelee suuresti. Vesihuoltolaitoksen liikevaihdon suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon, eli toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien summaan, on pääsääntöisesti alle 10 % (Kuva 1). Myös vesihuoltolaitosten liikevoiton suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon jää varsin pieneksi ollen pääsääntöisesti alle 2 % (Taulukko 2). Taseiden suhde on liikevaihtojen suhdetta suurempi, mikä kuvaa vesihuoltotoimialan pääomaintensiivistä luonnetta (Taulukko 2).

Tarkasteluvuonna 2023 sosiaali- ja terveystalvet olivat jo poistettu kunnan liikevaihdosta, joten tätä aiemmin vesihuollon liikevaihdon merkittävyys oli suhteessa vielä pienempi.

Laitoksen ja kunnan nettovarallisuuden suhde on laskennallinen tarkastelu oman paoman, poistoeron ja vapaaehtoisten varauksien summien suhteesta. Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset ovat omaan paomaan rinnastettavia eriä. Suhdeluku kuvaa laitoksen omia varoja suhteessa kunnan omiin varoihin. Kaupunkimaisilla kunnilla varallisuuden suhde on tyypillisesti suurempi kuin maaseutumaisilla kunnilla. Kaupunkimaisista kunnista 20 %:ssa suhdeluku jaa alle 10 % kun taas maaseutumaisista kunnista 61 %:ssa suhde on alle 10 % (Taulukko 2). Eri kuntatyyppien eroavaisuus havainnollistaa sitä, miten erilainen on toimialan rakenne. Nettovarallisuuslaskennan tulos on melko yhtenevä kuvassa 1 esitetyn taseiden vertailun tulosten kanssa.

Laitoksen mahdollista myyntihintaa on vaikeaa arvioida, koska se muodostuu tapauskohtaisesti. Laitoksen mahdollinen myyntihinta voisi poiketa huomattavastikin taseen perusteella laskettavasta arvosta. Myyntihintaan vaikuttavat mm. laitoksen vesihuolto-omaisuuteen kohdistuva saneeraustarve, laitoksen taloudellinen tilanne ja liiketoiminnan kasvuodotukset. Kunnissa, joissa asutuksen ennustetaan vähentyvän, on odotettavissa haasteita tasapainottaa pienentyvän asiakasmaaran tuottama maksukertyma vesihuolto-omaisuuden kunnossapidon edellyttämiin investointitarpeisiin. Selvityksessä analysoitiin viimeisen 10 vuoden aikana julkisesti saatavilla olevat yhtioitamisselvitykset. Tuloksista todettiin, että yksinkertaista, mutta riittavan tarkkaa ja pelkastaan tilinpäätöstietoihin perustuvaa laskentamallia myyntihinnan arvioimiseksi ei ole mahdollista laatia. Riittavan luotettavan arvion antaminen edellyttäisi merkittavia tapauskohtaisia lisätietoja.

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksuihin saa sisältyä kohtuullinen tuotto paomalle. Luopuessaan omistuksestaan kunta luopuisi myös omistukselle maksettavasta tuotosta. Kunnan saama tuotto peruspaomasta tai vastaava korvaus vaihtelee merkittävästi. Korvauksen suhdetta kunnan laskennalliseen liikevaihtoon vuodelta 2023 arvioitiin asettaen tuottotavoite 6 %:n tasolle (Kuva 2). Tuotto laskettiin 20 vuoden tuottojen summana. Laskennallinen tuotto peruspaomalle (6 %, 20 vuotta) on tyypillisesti alle 10 % kunnan laskennallisesta yhden vuoden liikevaihdosta, joten teoreettinen tuloutusmahdollisuus on pieni suhteessa kunnan talouteen.

Kuva 2. Vesihuoltolaitosten korvaus peruspääomalle suhteessa kunnan laskennalliseen liikevaihtoon kunta-tyypeittäin (2023).

Laskennallisen tarkastelun perusteella maaseutumaisista kunnista suhteellisesti muita kuntia suurempi joukko sijoittuu ryhmään, jossa korvaus vesihuollon peruspääomasta suhteessa kunnan liikevaihtoon on yli 20 %. Maaseutumaisien kuntien mahdollisuus saavuttaa 6 %:n tuotto-odotus on kuitenkin heikompi taajaan asuttuihin tai kaupunkimaisiin kuntiin verrattuna, koska maaseutumaisissa kunnissa vesihuoltolaitoksen asiakasmäärä on vähäisempi. Euromääräisesti vuosittainen laskennallinen tuotto peruspääomalle vaihtelee sadoista euroista kymmeniin miljooniin euroihin.

Kuntakohtainen taloustarkastelu osoittaa, että suomalaisten kuntien ja vesihuoltolaitosten taloudelliset tunnusluvut ja niiden suhteet vaihtelevat merkittävästi (taulukko 2). Vesihuolto ei ole merkityksetöntä, mutta sen merkittävyys kunnan kokonaistalouteen ei ole huomattavaa. Taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille vesihuoltolaitoksen myynti voisi olla houkuttelevaa, mutta näissä tapauksissa laitos ei välttämättä houkuttele ostajaa alhaisen tuotto-odotuksen johdosta. Ne laitokset, joiden voi arvioida kiinnostavan ulkopuolisia ostajia, ovat niitä, joista saisi vakaata tuottoa. Vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden myynnistä saatavan kertakorvauksen jälkeen kunnalla ei olisi enää mahdollisuutta vuosittaiseen tuloutukseen.

Vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden myynti on ollut mahdollista vuonna 2001 voimaan tulleesta vesihuoltolaista lähtien, mutta myyntejä on tapahtunut vain hyvin rajallisesti. Suomessa on tällä hetkellä alle 20 osakeyhtiömuotoista vesihuoltolaitosta, joiden omistusosuudesta yli puolet on yksityistä. Enemmistöosuuden omistavana yksityisenä tahona voi olla esimerkiksi suuri teollisuustoimija, joka käyttää merkittävää osaa laitoksen tuotantokapasiteetista. Valtaosa yksityisistä omistajista on kuitenkin yksityishenkilöitä, jotka omistavat

osuuden pienestä vesihuoltolaitoksesta, jonka asiakkaita he ovat. Yksityisiä sijoittajia vesihuoltolaitoksien omistajina ei ilmeisesti tälle hetkellä ole, mutta kattavaa tilastointia asiasta ei ole käytettävissä. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että vesihuoltolaitosten myynti ei ole ollut kannattavaa kunnille, tai laitosten ostamiseen ei ole ollut halukkaita yksityisiä tahoja.

Vesihuoltolaitosten taloudellisen toiminnan keskeisenä periaatteena on vesihuollosta kerättävien asiakasmaksujen kustannusvastaavuus. Vesihuollon maksujen tulee vesihuoltolain 18 §:n mukaisesti olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Koska vesihuoltolaitosten tulee lain mukaan kattaa toimintansa kustannukset asiakkailta kerättävillä maksuilla, ei vesihuoltolaitoksien ja -omaisuuden omistamisesta aiheudu kunnille tosiasiallisia kustannuksia.

Näin ollen myyntikiellosta säätäminen estää kuntia saamasta myynnistä saatavan kertakorvauksen, mutta takaa sen, että kunnat voivat tulouttaa säännöllistä kohtuullista tuottoa pääomalleen vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden omistuksesta.

Taulukko 2. Tarkasteltujen kuntien vesihuoltolaitosten liikevoiton ja taseen suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon ja taseeseen, sekä laitoksen ja kunnan nettovarallisuuden suhde vuonna 2023. Tarkastelun ulkopuolelle jääneiden kuntien tiedot ovat taulukossa tyhjinä.

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuoltolaitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuoltolaitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Nettovarallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Akaa				
Alajärvi	Vesihuoltolaitos	7,7 %	0,2 %	11,0 %
Alavieska	Vesi- ja viemärilaitos	8,3 %	-1,6 %	-0,6 %
Alavus	Vesihuoltolaitos	12,3 %	1,1 %	19,9 %
Asikkala	Aurinkovuoren Vesi Oy	15,9 %	-0,8 %	4,7 %
Askola	Vesi- ja viemärilaitos	8,6 %	-1,4 %	1,6 %
Aura	Vesihuoltolaitos	11,1 %	-0,7 %	22,7 %
Enonkoski	Vesi- ja viemärilaitos	4,5 %	-1,1 %	-0,7 %
Enontekiö	Enontekiön vesihuolto oy	11,5 %	-0,9 %	4,2 %
Espoo	Helsingin seudun ympäristöpalvelut - kuntayhtymä HSY	12,2 %	0,8 %	3,9 %
Eura	Vesihuoltolaitos Euran kunta	12,9 %	-0,1 %	14,9 %
Eurajoki	Vesihuoltolaitos	-0,5 %	-1,7 %	-5,4 %
Evijärvi	Vesihuoltolaitos Evijärven kunta	8,8 %	-1,3 %	14,9 %
Forssa	Forssan vesihuoltoliikelaitos	15,2 %	1,8 %	14,1 %
Haapajärvi	Haapajärven vesi Oy	5,1 %	-0,7 %	17,6 %
Haapavesi	Haapaveden Energia ja Vesi oy			
Hailuoto	Hailuodon vesihuolto oy	20,5 %	1,0 %	2,8 %
Halsua	Halsuan vesi oy	6,3 %	-1,1 %	5,3 %
Hamina	Haminan Vesiliikelaitos	12,0 %	0,1 %	17,2 %
Hankasalmi	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	10,7 %
Hanko	Hangan Vesi - liikelaitos	10,1 %	1,3 %	10,7 %
Harjavalta	Vesilaitos	12,6 %	0,3 %	20,9 %
Hartola				
Hattula				
Hausjärvi	Vesihuoltolaitos	12,2 %	-0,5 %	6,0 %
Heinola	Vesihuolto	11,0 %	-0,9 %	6,9 %
Heinävesi				
Helsinki	Helsingin seudun ympäristöpalvelut - kuntayhtymä HSY	9,2 %	1,1 %	2,6 %

Hirvensalmi	Hirvensalmen vesi oy	1,9 %	-0,4 %	-0,7 %
Hollola	Hollola Vesihuoltolaitos	18,5 %	0,1 %	10,6 %
Huittinen	Vesihuoltolaitos			
Humppila				
Hyrnsalmi				
Hyvinkää	Hyvinkään Vesi	17,3 %	0,3 %	21,6 %
Hämeenkyrö	Hämeenkyrön Vesihuoltolaitos			
Hämeenlinna				
Ii	Iin Vesiliikelaitos	12,1 %	0,0 %	19,5 %
Iisalmi	Iisalmen vesiliikelaitos	12,1 %	0,3 %	10,2 %
Iitti				
Ikaalinen	Ikaalisten vesi oy	11,2 %	0,8 %	6,0 %
Ilmajoki	Vesihuolto	20,3 %	2,2 %	47,4 %
Ilomantsi	Vesihuoltolaitos	4,2 %	-0,1 %	3,9 %
Imatra	Imatran Vesi	16,7 %	1,1 %	21,5 %
Inari	Inarin lapin vesi oy	17,8 %	0,4 %	5,3 %
Inkoo				
Isojoki	Vesilaitos	3,6 %	-0,2 %	4,4 %
Isokyrö	Vesilaitos	18,0 %	-0,9 %	6,0 %
Janakkala	Janakkalan Vesi	16,7 %	0,7 %	18,2 %
Joensuu	Joensuu n Vesi-liikelaitos	11,7 %	1,0 %	17,2 %
Jokioinen				
Joroinen	Joroisten Vesihuoltolaitos	7,4 %	-0,4 %	9,6 %
Joutsa	Joutsan vesihuolto oy	3,7 %	0,3 %	7,8 %
Juuka	Vesitaseyksikkö	5,8 %	-1,2 %	4,2 %
Juupajoki				
Juva				
Jyväskylä				
Jämijärvi				
Jämsä				
Järvenpää	Järvenpään Vesi	12,0 %	1,1 %	26,6 %
Kaarina	Vesihuoltolaitos	17,7 %	0,8 %	15,4 %
Kaavi				
Kajaani	Kajaanin Vesi -liikelaitos	6,9 %	1,2 %	8,4 %
Kalajoki	Viemärlaitos	5,1 %	0,3 %	1,6 %
Kangasala	Kangasalan Vesi-liikelaitos	10,7 %	0,2 %	8,6 %
Kangasniemi				
Kankaanpää	Vesihuoltolaitos			
Kannonkoski	Vesihuoltolaitos	2,8 %	-0,6 %	5,3 %
Kannus				

Karijoki	Vesihuollon taseyksikkö	4,9 %	-0,2 %	2,9 %
Karkkila	Vesihuoltolaitos	11,1 %	0,5 %	53,1 %
Karstula				
Karvia				
Kaskinen	Kaskisten Vesilaitos	4,2 %	-2,4 %	2,1 %
Kauhajoki				
Kauhava				
Kauniainen		6,3 %	0,3 %	1,6 %
Kaustinen	Vesi- ja viemärlaitos			
Keitele	Keiteleen kunnan vesilaitos	8,0 %	-0,5 %	9,4 %
Kemi	Kemin Energia ja Vesi Oy	12,0 %	1,8 %	8,6 %
Kemijärvi	Kemijärven lämpö ja vesi Oy			
Keminmaa				
Kemiönsaari	Kemiönsaaren vesiliikelaitos			
Kempele				
Kerava	Keravan kaupunki, Vesihuoltolaitos	17,1 %	2,1 %	21,7 %
Keuruu	Keuruun Vesi liikelaitos	12,3 %	0,5 %	18,0 %
Kihniö	Kihniön Vesi ja Lämpö Oy			
Kinnula				
Kirkkonummi	Helsingin seudun ympäristöpalvelut - kuntayhtymä HSY			
Kitee	Kesälahden vesihuoltolaitos			
Kittilä				
Kiuruvesi	Vesi- ja viemärlaitos	19,8 %	-0,2 %	26,5 %
Kivijärvi				
Kokemäki	Kokemäen vesihuolto oy	9,9 %	0,1 %	15,5 %
Kokkola	Kokkolan Vesi	10,7 %	0,4 %	22,1 %
Kolari	Tunturi-Lapin Vesi Oy			
Konnevesi				
Kontiolahti	Vesilaitos taseyksikkö	11,3 %	0,4 %	20,2 %
Korsnäs	VA-tjänstverket			
Koski Tl	Vesihuoltolaitos	12,0 %	0,7 %	3,7 %
Kotka	Kymen Vesi Oy	18,3 %	0,4 %	18,1 %
Kouvola	Kouvolan Vesi Oy	17,5 %	0,9 %	19,9 %
Kristiinankaupunki	KRS-Vesi	11,1 %	-0,3 %	19,8 %
Kruunupyy				
Kuhmo	Kuhmon VesiEnergia Oy			
Kuhmoinen	Kuhmoisten vesihuoltolaitos	5,7 %	-1,9 %	6,9 %
Kuopio	Kuopion Vesi Oy	18,0 %	0,8 %	7,0 %
Kuortane	Vesi- ja viemärlaitos	14,1 %	0,2 %	17,0 %

Kurikka				
Kustavi				
Kuusamo				
Kyyjärvi				
Kärkölä	Kärkölään vesilaitos	18,4 %	-2,9 %	2,7 %
Kärsämäki	Kärsämäen vesihuolto oy	6,8 %	-0,5 %	8,1 %
Lahti	Lahti Aqua Oy	9,1 %	1,5 %	9,0 %
Laihia	Laihian kunnan vesihuoltolaitos	8,2 %	-0,5 %	20,2 %
Laitila	Laitilan vesihuoltolaitos	11,6 %	-0,6 %	12,5 %
Lapinjärvi	Lapinjärven vesihuoltolaitos	13,8 %	-1,3 %	3,3 %
Lapinlahti	Lapinlahden vesi oy	18,6 %	1,5 %	4,1 %
Lappajärvi	Vesihuoltolaitos Lappajärven kunta	9,2 %	-2,4 %	5,6 %
Lappeenranta	Lappeenrannan Energia Oy	0,0 %	0,0 %	
Lapua				
Laukaa	Laukaan Vesihuolto Oy	14,9 %	0,2 %	6,2 %
Lemi	Lemin vesihuolto	10,5 %	0,0 %	-0,5 %
Lempäälä	Lempäälän Vesi Oy	0,0 %	8,2 %	7,1 %
Leppävirta	Leppävirran Vesi- ja viemärilaitos	12,0 %	-0,5 %	9,8 %
Lestijärvi	Vesi- ja viemärilaitos	2,8 %	-2,0 %	26,3 %
Lieksa	Lieksan kaupungin vesihuoltoliikelaitos	10,1 %	0,6 %	9,7 %
Lieto				
Liminka	Limingan vesihuolto oy	13,3 %	0,3 %	7,7 %
Liperi	Vesi taseyksikkö	11,5 %	-0,1 %	37,4 %
Lohja	Vesilaitos	11,7 %	0,7 %	19,7 %
Loimaa	Loimaan Vesi -liikelaitos	17,2 %	-1,1 %	27,9 %
Loppi	Lopen kunnan Vesi- ja viemärilaitos	10,9 %	-0,6 %	0,5 %
Loviisa	Loviisan Vesiliikelaitos	16,8 %	-0,5 %	22,9 %
Luhanka	Luhangan Vesihuolto Oy	6,3 %	-1,9 %	5,0 %
Lumijoki	Lumijoen vesi oy	12,3 %	0,4 %	13,2 %
Luoto	Larsmo Vatten och Avlopp Ab	10,1 %	-0,6 %	4,5 %
Luumäki				
Maalahti	Malax vatten	14,0 %	-0,1 %	15,3 %
Marttila	Marttilan kunta, vesilaitos	19,4 %	-0,5 %	5,0 %
Masku	Maskun Vesihuolto Oy	20,2 %	-0,2 %	30,8 %
Merijärvi				
Merikarvia	Vesihuoltolaitos	18,9 %	-2,6 %	15,8 %
Miehikkälä	Vesilaitos	9,7 %	-1,8 %	10,3 %
Mikkeli	Vesiliikelaitos	20,6 %	-0,9 %	22,9 %
Muhos	Muhoksen vesihuolto oy	8,6 %	-0,1 %	1,5 %
Multia				

Muonio				
Mustasaari	Mustasaaren vesihuoltolaitos	14,5 %	0,3 %	25,9 %
Muurame	Vesihuolto Muuramen kunta	11,8 %	-0,7 %	8,1 %
Mynämäki	Mynämäen Vesihuolto Oy	24,7 %	-1,3 %	49,3 %
Myrskylä	Myrskylän kunta, vesihuoltolaitos	20,6 %	-0,1 %	2,5 %
Mäntsälä	Nivos Vesi Oy	18,6 %	-0,1 %	
Mänttä-Vilppula				
Mäntyharju	Mäntyharjun kunta Vesihuolto	9,2 %	-0,5 %	5,7 %
Naantali	Naantalin vesihuoltolaitos	17,0 %	0,5 %	10,7 %
Nakkila	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	15,4 %
Nivala	Nivalan vesihuolto oy	4,7 %	-0,2 %	7,3 %
Nokia	Nokian Vesi Oy	14,9 %	1,0 %	16,3 %
Nousiainen	Nousiasten Vesi Oy	11,0 %	-0,1 %	15,7 %
Nurmes				
Nurmijärvi	Nurmijärven Vesi	16,0 %	1,2 %	17,9 %
Närpiö				
Orimattila	Orimattilan vesilaitos	1,0 %	-0,5 %	1,7 %
Oripää				
Orivesi	Oriveden vesihuoltolaitos	19,8 %	0,1 %	15,7 %
Oulainen	Viemäriliikelaitos	1,8 %	0,1 %	4,5 %
Oulu	Oulun Vesi -liikelaitos	8,0 %	1,1 %	6,4 %
Outokumpu	Vesilaitos	3,6 %	0,2 %	2,6 %
Padasjoki	Padasjoen Viemäriulaitos			
Paimio	Paimion vesihuolto oy	32,2 %	0,1 %	27,5 %
Paltamo	Paltamon kunnan vesihuoltolaitos	8,4 %	-0,8 %	32,0 %
Parainen	Vesihuoltolaitos	10,4 %	0,4 %	14,0 %
Parikkala	Vesihuoltolaitos	12,7 %	-1,2 %	4,9 %
Parkano	Parkanon Vesi Oy	18,8 %	0,2 %	33,9 %
Pedersören kunta				
Pelkosenniemi	Pyhä-Luosto Vesi Oy	0,0 %	6,1 %	
Pello				
Perho				
Pertunmaa				
Petäjävesi				
Pieksämäki	Pieksämäen Vesi Oy	12,7 %	0,8 %	7,8 %
Pielavesi	Vesihuoltolaitos	9,3 %	-0,4 %	11,8 %
Pietarsaari	Pietarsaaren Vesi	10,7 %	1,8 %	18,2 %
Pihtipudas	Pihtiputaan lämpö ja vesi oy	0,0 %	-0,8 %	
Pirkkala	Vesihuoltolaitos	8,7 %	0,0 %	10,0 %
Polvijärvi	Vesilaitos	12,9 %	-4,5 %	-10,5 %

Pomarkku	Vesihuoltolaitos	19,5 %	-3,2 %	8,5 %
Pori	Porin Vesi, liikelaitos	12,9 %	1,2 %	22,7 %
Pornainen	Vesihuoltolaitos	14,1 %	1,2 %	13,5 %
Porvoo	Liikelaitos Porvoon vesi	20,1 %	0,7 %	16,3 %
Posio	Posion vesi ja lämpö oy	0,0 %	2,3 %	
Pudasjärvi	Syötteen vesihuoltolaitos	4,1 %	-0,1 %	4,4 %
Pukkila				
Punkalaidun	Vesihuoltolaitos	14,8 %	-4,7 %	-9,2 %
Puolanka				
Puumala				
Pyhtää				
Pyhäjoki	Pyhäjokisuun vesi oy	21,2 %	-0,3 %	
Pyhäjärvi	Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy	0,0 %	0,7 %	
Pyhäntä	Jätevesilaitos			
Pyhäranta	Pyhärannan Vesihuoltolaitos	29,9 %	-3,2 %	-4,6 %
Pälkäne	Pälkäneen vesilaitos	20,6 %	-0,8 %	-5,7 %
Pöytyä	Pöytyän Vesihuoltolaitos	10,7 %	-0,3 %	11,7 %
Raahe				
Raasepori	Raaseporin Vesi	13,4 %	0,6 %	18,1 %
Raisio	Raision vesi oy	19,4 %	0,8 %	4,0 %
Rantasalmi				
Ranua	Ranuan infra oy	0,0 %	1,8 %	
Rauma	Rauman vesi- ja viemäri liikelaitos	12,6 %	0,9 %	11,4 %
Rautalampi				
Rautavaara	Vesihuollon taseyksikkö	4,6 %	-0,3 %	4,9 %
Rautjärvi	Rautjärven Vesi	13,0 %	0,6 %	8,6 %
Reisjärvi	Reisjärven Lämpö Oy	0,0 %	0,6 %	
Riihimäki				
Ristijärvi	Jokikylän vesihuolto oy			
Rovaniemi	Napapiirin Vesi Oy	20,0 %	1,9 %	9,8 %
Ruokolahti	Vesilaitos	9,6 %	-1,1 %	9,0 %
Ruovesi	Ruoveden kunnan vesihuoltolaitos	6,8 %	-0,4 %	5,5 %
Rusko	Vesihuoltolaitos	17,9 %	0,2 %	18,2 %
Rääkkylä	Rääkkylän kunnan Vesihuoltolaitos	9,2 %	-0,8 %	10,0 %
Saarijärvi	Vesi- ja viemärilaitos			
Salla				
Salo	Liikelaitos Salon vesi	14,9 %	0,5 %	18,6 %
Sastamala	Sastamalan Vesi Liikelaitos	18,1 %	-0,1 %	14,9 %
Sauvo	Sauvon Vesihuolto Oy	25,3 %	-1,5 %	39,3 %
Savitaipale	Vesihuoltolaitos	8,7 %	-0,4 %	1,1 %

Savonlinna	Savonlinnan Vesi			
Savukoski	Vesihuoltolaitos Savukoski	2,5 %	-1,2 %	2,2 %
Seinäjoki				
Sievi				
Siikainen	Vesihuoltolaitos	19,3 %	-2,6 %	10,4 %
Siikajoki	Paavolan vesi oy	14,3 %	-0,5 %	17,5 %
Siikalatva				
Siilinjärvi				
Simo	Simon vesihuolto oy	10,5 %	-0,4 %	1,4 %
Sipoo	Sipoon Vesi	11,2 %	1,4 %	7,2 %
Siuntio	Siuntion vesihuoltolaitos	24,0 %	-0,2 %	4,4 %
Sodankylä				
Soini				
Somero	Someron vesihuolto oy	15,2 %	-0,1 %	9,7 %
Sonkajärvi	Vesihuoltolaitos Sonkajärvi	11,7 %	-1,4 %	3,9 %
Sotkamo	Sotkamon kunnan Vesi- ja viemärlaitos	7,7 %	0,6 %	11,0 %
Sulkava	Sulkavan Palvelut oy	0,0 %	-0,8 %	
Suomussalmi	Suomussalmen kunnan vesihuolto	4,1 %	0,2 %	4,7 %
Suonenjoki	Suonenjoen vesi oy	25,6 %	0,7 %	8,6 %
Sysmä	Vesihuoltolaitos	7,3 %	0,0 %	4,7 %
Säkylä	Säkylän kunnan vesihuoltolaitos	25,4 %	2,1 %	28,2 %
Taipalsaari	Vesilaitos	6,3 %	-0,2 %	11,5 %
Taivalkoski	Taivalkosken kunnan vesihuoltolaitos	4,8 %	0,3 %	6,0 %
Taivassalo	Taivassalon Vesi Oy	9,7 %	-0,9 %	2,8 %
Tammela	Tammelan vesihuoltolaitos	14,9 %	-0,6 %	13,1 %
Tampere	Tampereen Vesi liikelaitos	12,2 %	2,2 %	19,5 %
Tervo	Tervon kehitys Oy	11,1 %	-0,5 %	-3,1 %
Tervola	Tervolan Energia ja Vesi Oy	4,6 %	-0,7 %	-0,6 %
Teuva	Teuvan Vesihuoltolaitos	6,0 %	0,0 %	8,8 %
Tohmajärvi	Tohmajärven kunta vesilaitos	12,0 %	0,1 %	17,3 %
Toholampi	Toholammin Viemäriiikelayos			
Toivakka				
Tornio	Tornion Vesi Oy	14,0 %	0,6 %	5,8 %
Turku	Turun seudun puhdistamo Oy ja Turun Vesihuolto Oy	11,9 %	0,5 %	6,7 %
Tuusniemi	Tuusniemen kunnan vesihuolto	8,5 %	0,2 %	11,3 %
Tuusula	Tuusulan vesihuoltoliikelayos	10,3 %	0,5 %	13,5 %
Tyrnävä	Tyrnävän vesihuolto oy	10,1 %	0,0 %	14,3 %
Ulvila	Vesilaitos	15,9 %	0,6 %	20,0 %
Urpala	Vesilaitos	9,4 %	-1,6 %	12,0 %

Utajärvi	Muu taseyksikkö	6,4 %	-0,3 %	-1,2 %
Utsjoki				
Uurainen				
Uusikaarlepyy				
Uusikaupunki	Uudenkaupungin Vesi			
Vaala	Vaalan Vesi ja Lämpö Oy			
Vaasa	Vaasan Vesi	7,5 %	0,7 %	12,6 %
Valkeakoski	Vesihuoltolaitos	11,5 %	0,6 %	17,9 %
Vantaa	Helsingin seudun ympäristöpalvelut-kuntayhtymä HSY	25,3 %	1,3 %	11,6 %
Varkaus	Keski-Savon vesi oy	0,0 %	0,4 %	
Vehmaa	Vehmaan Vesi Oy	12,7 %	-0,1 %	
Vesanto	Vesihuoltolaitos	5,8 %	0,5 %	10,3 %
Vesilahti				
Veteli	Vetelin Vesi Oy	15,5 %	-0,5 %	12,5 %
Vieremä				
Vihti	Vihdin vesihuoltolaitos	12,9 %	0,7 %	16,8 %
Viitasaari				
Vimpeli	Vesihuoltolaitos Vimpelin kunta	12,8 %	-0,4 %	24,0 %
Virolahti	Vesilaitos	12,2 %	-0,8 %	34,1 %
Virrat	Virtain kaupungin vesihuolto	9,4 %	-0,6 %	1,2 %
Vöyri				
Ylitornio				
Ylivieska	Ylivieskan Viemärlaitos	2,7 %	-0,4 %	6,1 %
Ylöjärvi	Ylöjärven Vesi Oy	19,3 %	0,5 %	9,5 %
Ypäjä				
Ähtäri	Ähtärin energia ja vesi oy	16,5 %	0,2 %	-6,4 %
Äänekoski	Äänekosken Energia Oy, Vesihuolto	16,0 %	0,4 %	1,8 %